

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Міністерство
внутрішніх справ
України

ДСНС
УКРАЇНИ

unicef
для кожної дитини

Культурна
Платформа

Що розповідати дітям про мінну безпеку

Рекомендації з онлайн-курсу
«Як навчати дітей мінної безпеки»

bezpeka.dsns.gov.ua

Ці методичні рекомендації розроблені Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та громадською організацією «Культурна платформа Закарпаття» в межах онлайн-курсу «Як навчати дітей мінної безпеки», створеного у співпраці з Міністерством освіти і науки та Міністерством внутрішніх справ, для освітян, представників(-ць) Державної служби України з надзвичайних ситуацій і Національної поліції (courses.bezpeka.info)

Цей методичний посібник може містити незначні розбіжності з матеріалом онлайн-курсу «Як навчати дітей мінної безпеки», що зумовлено регулярним оновленням та актуалізацією знань. Готуючись до заняття, будь ласка, уважно ознайомлюйтеся з інформацією та враховуйте найновіші рекомендації.

Зміст

- 4 компоненти мінної просвіти за міжнародними стандартами 4
- Про що ми не говоримо в мінній просвіті 21
- Міфи мінної безпеки 25

4 компоненти мінної просвіти за міжнародними стандартами

Викладання мінної безпеки складається із 4 основних компонентів. Будуючи розмову чи проводячи урок із цієї теми, ви маєте обов'язково охопити саме ці змістові вектори.

Уміння розпізнати вибухонебезпечний предмет (ВНП) у навколишньому середовищі

Йдеться не про те, щоб діти вивчили конкретні назви ВНП — повні чи аббревіатури: якраз це не є важливим у мінній безпеці й жодним чином не допоможе правильно діяти у випадку небезпеки. Найперше, про що варто розповісти на занятті й що варто показати дітям, використовуючи якомога більшу кількість ілюстрацій, фото чи відео, — **це різноманіття ВНП.**

Звертайте увагу дитини **на зовнішній вигляд, колір ВНП, із чого він зроблений, на що схожий та які асоціації викликають ці форми.**

Важливо донести дітям, що ВНП:

- **бувають дуже різних розмірів:** одні невеликі, завдовжки з палець, інші — як долоня; можуть бути завдовжки з руку дорослої людини чи навіть більші за зріст дорослого;
- **виробляються з різного матеріалу:** металу, пластику чи їхньої комбінації;
- **колір зазвичай мають** зелений, сірий, коричневий (чи їхні відтінки). Та якщо предмет довго пролежав у землі, його початкове забарвлення може дещо втратитися.

Завантажте фото ВНП
різної форми, кольору,
розміру

Щоб закріпити ці знання (про колір, форму, розмір, матеріал ВНП), ставте дітям уточнювальні запитання. Наприклад:

Чому, на ваш погляд, ВНП виробляють з металу чи пластику?

Щоб їх було легше замаскувати й розставити, і вони були непомітними. Також це пов'язано з практичністю використання та собівартістю виробництва. Крім цього, пластикові ВНП складніше виявити металошукачами.

Як можуть допомогти знання про те, з якого матеріалу виробляється ВНП?

Це може допомогти розпізнати ВНП серед трави, кущів, листя, адже метал виблискуватиме на сонці — і завдяки цьому його можна вчасно побачити й зупинитися. Пластик, матовий, виблискувати не буде.

Чим зумовлена форма мін?

Форма мін зумовлена принципом їхньої дії, силою вибуху й розміщенням детонувальних елементів. Знаючи, якої форми бувають міни, можна вчасно їх розрізнити серед трави й інших предметів.

Місця, де можуть бути ВНП

Діти мають уміти визначати не тільки потенційно небезпечні предмети, а й потенційно небезпечні місця. Розкажіть їм, що небезпека ВНП зберігається передусім там, де базувалися військові, де відбувалися бойові дії та де проходили лінії відступу. Наголосіть, що заходити на такі території категорично не можна. Для кращого розуміння наведіть приклади подібних зон за допомогою фотографій чи малюнків.

Також потенційно небезпечними можуть бути території, які нещодавно зазнали ракетних та інших ударів, зокрема із застосуванням касетних боєприпасів. Перебуваючи поблизу таких місць, потрібно бути особливо уважними, навіть якщо здається, що це добре знайомі міські чи сільські простори.

Учні й учениці мають знати, на які саме локації та об'єкти варто звертати увагу, щоб не натрапити на ВНП, та які ознаки можуть свідчити про небезпеку.

- 1** По-перше, небезпечними є покинуті, зруйновані чи пошкоджені будівлі, як-от будинки, квартири, крамниці, офіси, склади чи адміністративні будівлі.

2 По-друге, небезпечно наближатися до покинутих військових або цивільних машин, знищених або понівечених унаслідок авіаудару чи вибуху боєприпасу, міни. Звертайте на це особливу увагу дітей: вони мають знати, що фото з «трофейним» танком на не дослідженій саперами території може закінчитися, на жаль, летально.

3 По-третє, небезпечними можуть бути мости, ґрунтові дороги та стежки, узбіччя, ліси, лісосмуги, порослі травою поля й городи, об'єкти критичної інфраструктури, аеродроми, електростанції, трансформатори.

Найбільш безпечним шляхом пересування є асфальтована дорога.

У ґрунтову дорогу можна закласти міну, присипавши її землею, травою або ж снігом — і так приховати. Те саме з узбіччями та стежками. Також обережними потрібно бути вздовж річок, навколо озер, біля мостів, у лісах, на полях, у лісосмугах, навіть на городах, адже таке навколишнє середовище дозволяє добре замаскувати ВНП: приховати розтяжку за кущем, накидати листя на міну. Якщо видно, що поле або город поросли травою та бур'яном, тобто за ними кілька років уже не доглядали, — це свідчить про високий ризик замінованості.

Завантажте фото локацій
мінної небезпеки

Завантажте фото ВНП,
замаскованих у довкіллі

Попереджувальні знаки

Ознайомте дітей зі знаками, які попереджають про мінну небезпеку. Поясніть, що є два типи:

- офіційні попереджувальні знаки;
- неофіційні попереджувальні знаки (саморобні).

УВАГА!

Не спонукайте дітей позначати території, на яких вони побачили ВНП чи про які чули, що там є ВНП. Це робота фахівців з розмінування. Діти можуть наразити себе на небезпеку, якщо спробують поставити позначку небезпечної території. Завдання дітей при виявленні ВНП — безпечно повернутися тим самим шляхом і повідомити дорослим та 101.

Офіційні попереджувальні знаки

«Небезпечно, міни!», «Увага, міни!» (червоний квадрат / трикутник із зображенням черепа)

Біло-червона стрічка

Завантажте офіційні
знаки мінної небезпеки

Неофіційні попереджувальні знаки

Саморобні таблички з написами «Міни»,
«Обережно, міни», «Стій, міни»

Фото з мережі

Гірка з каміння, інколи частково пофарбована,
або ж устромлена в землю висока палиця зі стрічкою чи без

Кольорова стрічка на деревах чи навколо об'єктів

Завантажте неофіційні
знаки мінної небезпеки

Алгоритм дій, якщо побачили ВНП

Цей порядок дій дуже простий, чіткий і складається із 4 кроків.

1 НЕ підходити до ВНП чи до небезпечної території.

Якщо вже побачили ВНП або підозрілий предмет, не можна просуватися далі чи звертати вбік.

2 НЕ чіпати ВНП за будь-яких обставин.

Навіть якщо здається, що він уже вибухнув і це просто його залишки. Чи ВНП уже відпрацьований, тобто здетонував раніше, можуть встановити тільки фахівці з розмінування.

3 Повернутися тим самим шляхом, яким прийшли.

4 Зателефонувати за номером 101 і повідомити про небезпеку.

Якщо дитина замала, щоб зателефонувати, у такому випадку вона повинна повідомити про знахідку дорослому чи старшому брату, сестрі.

Для дітей 6–9 років цей алгоритм дещо адаптується. Першим і найважливішим правилом для них стає команда «Зупинись!», яка застерігає не рухатися далі й не наближатися до небезпеки. Водночас правила «НЕ підходь» і «НЕ чіпай» об'єднуються в одне, щоб алгоритм залишався логічним і складався із 4 кроків.

Алгоритми дій, яких учимо дітей різного віку

Правила безпечної поведінки для 1–4 класів

Вивчайте їх через римовані «суперздібності» — так діти легше та швидше запам'ятають. Навчання стане ще ефективнішим, якщо до кожного правила вдасться вигадати рухи-метафори.

1. **Зупинись!**
2. **НЕ підходь і НЕ чіпай!**
3. **Тим самим шляхом повертай.**
4. **101 набирай.**

Правила безпечної поведінки для 5–8 та 9–11 класів

Звертаємо увагу, що тавтологія «повернись назад» збережена навмисне, щоб підсилити правильну поведінкову реакцію.

1. **НЕ підходь.**
2. **НЕ чіпай.**
3. **Повернись назад тим самим шляхом.**
4. **Зателефонуй 101 і повідом дорослим.**

Повернутися тим самим шляхом означає відійти на мінімально безпечну відстань — **220 кроків**.

101 — єдиний номер телефону, який мають запам'ятати діти. Дослідження показують, що кілька номерів плутають дитину: у стресі вона вагається і не може достеменно згадати жодного. Тож учимо тільки одного номера — 101.

Дітям молодшого віку озвучуємо 101 як

«ОДИН, НУЛЬ, ОДИН»

Саме така комбінація дозволить їм швидко запам'ятати номер та пригадати за потреби.

Однак вам варто знати, що дзвінки про небезпечні знахідки також приймають за номером 102 (Нацполіція) та 112 (екстрена допомога), які діти могли чути в іншій безпековій комунікації.

Навіть якщо у вас є 5 хвилин
на мінну просвіту, ви маєте
хоча б коротко проговорити
всі 4 компоненти.

Знання з мінної безпеки будуть
ефективними тоді, коли саме
в такому комплексі закарбуються
в пам'яті дитини.

Про що ми Не говоримо в мінній просвіті

З одного боку, мінна просвіта має 4 обов'язкові компоненти, які потрібно донести дітям. З іншого боку, є і табу, або так звані «червоні лінії». Це те, чого не варто говорити й робити під час викладання мінної безпеки, щоб не нашкодити дитині й не ускладнити процес засвоєння та запам'ятовування.

1 Дітям не потрібно знати конкретні назви ВНП, аббревіатури, специфікації, принцип дії та технічні деталі.

Не говоримо

Детонатор, суббоєприпас;
протитанкова,
протипіхотна міна;
МОН-50, ПФМ-1;
фугасної, осколкової дії...

Говоримо

Великі, малі, зелені,
коричневі, круглі,
прямокутні,
циліндричної форми...

Одні націлені завдати шкоди транспорту, а інші — людині, але й ті, й ті однаково небезпечні, тому немає сенсу вивчати їхні класифікації: це не допоможе врятувати життя.

Дитині потрібно тільки вміти розрізняти ВНП в навколишньому середовищі. Для цього найкраще використовувати фото ВНП серед кущів, листя, снігу, трави.

Не можна показувати на фото людину, яка тримає ВНП в руках, навіть якщо це піротехнік чи сапер. У дитини спрацьовує нерозуміння: чому дорослому можна, а їй — заборонено; якщо дорослий залишився неушкодженим від контакту, отже, і їй нічого не загрожує.

2 У навчальному процесі не можна використовувати ані моделі, ані муляжі, ані копії ВНП.

Це міжнародна практика, побудована на багаторічних дослідженнях. Коли дитина бачитиме в руках учителя(-ки) такий предмет, якого торкаються без наслідків, це створить **хибне сприйняття умовно безпечного контакту**, який можна повторити й залишитися цілим; спонукатиме підійти до предмета та взяти його в руки, доторкнутися. Окрім того, **муляжі й варіанти прототипів дають уявлення про всі грані й кути огляду, чого в реальному житті майже не буває**: ВНП оточені травою, кущами, листям, гіллям, присипані піском, землею тощо, тож зазвичай видна тільки невелика частина, а решта — прихована. Саме тому так важливо демонструвати дітям малюнки чи фото вибухонебезпечних предметів у навколишньому середовищі й навчати розпізнавати, коли їх видно тільки частково.

3 У мінній просвіті варто дотримуватися принципу «не нашкодь».

Нова інформація не має лякати дитину, травмувати її чи створювати нові ризики. Наприклад, викликати в дитини бажання більше дізнатися про ВНП, спонукати знайти чи торкнутися такого предмета.

4 Додаючи до заняття різні ігри, вправи, важливо не втратити ключові навчальні повідомлення.

Під час викладання мінної безпеки витримуйте баланс між теоретичною та інтерактивною частиною. Тримайте у фокусі 4 компоненти мінної просвіти, а головне — переконайтеся, що діти їх зрозуміли та коректно засвоїли.

5 В інтерактивних завданнях дитина не повинна «наближатися» і «торкатися» ВНП: ані розмальовувати, ані обводити, ані підкреслювати.

У такий спосіб будуйте асоціацію про те, що не можна наближатися до вибухонебезпечного предмета і тим паче торкатися його. Натомість дитина може обирати та вписувати номери, які відповідають потрібним ВНП в тому чи іншому завданні, обводити варіанти «так» / «ні», розмальовувати предмети, які асоціюють за формою з ВНП, прокладати безпечний шлях на мальованому маршруті з небезпекою тощо.

Міфи мінної безпеки

Під впливом фільмів чи соціальних мереж, через недостатню обізнаність чи надмірну фантазію в учнів можуть виникати різноманітні хибні уявлення про мінну безпеку.

Будьте готовими пояснити, чому ситуації, які захоплюють їх у фільмах чи які вони бачать у TikTok, у реальності — загрожують життю.

Міф. Наступивши на міну, можна замінити свою вагу іншим предметом — і уникнути вибуху. Адже саме так роблять кіногерої, і це працює.

Реальність. Насправді міна вибухає одразу, щойно на неї наступити чи наїхати: момент спрацювання не затримується від натиску. Є тип мін, що спрацьовують із затримкою 3–5 секунд, щоб зона ураження охопила більше цілей.

Міф. Якщо боєприпас не вибухнув під час контакту з поверхнею, значить він уже нічим не загрожує.

Реальність. Нерозірваний боєприпас залишається небезпечним і може вибухнути як від коливання та мінімальної взаємодії, так і самовільно. Тому його не можна чіпати, переносити.

Міф. Розтяжку можна легко знешкодити — треба просто перерізати.

Реальність. Розтяжки бувають як на натяжіння, так і на послаблення, а деякі спрацьовують саме тоді, коли їх намагаються перерізати. Для цивільного населення не існує жодного способу знешкодити такий ВНП й запобігти вибуху. «Чарівний» дротик трапляється тільки в кіно.

Міф. Якщо міна довго пролежала в землі, то зіпсувалася й уже не вибухне.

Реальність. У міни немає строку придатності — вона залишається небезпечною протягом десятиліть. Детонувати можуть міни ще із часів Другої та навіть Першої світової війни. Ба більше: із часом міна може стати чутливішою, скажімо, через корозію, а тому — ще небезпечнішою.

Міф. Якщо кинути в боєприпас каменем, можна його знешкодити. Головне стояти якомога далі.

Реальність. Намагатися самотійно знешкодити боєприпас — це вкрай небезпечна дія, на якій би відстані ви не стояли. Невідомо, яка його вибухова сила, як далеко розлетяться уламки, чи є поруч ще боєприпаси... Знешкодження ВНП — виключно робота спеціалістів.

Міф. Уламки збитого шахеда вже нічим не загрожують.

Реальність. Уламки збитого шахеда можуть містити вибухові елементи або залишки боєприпасів. Навіть невеликий фрагмент може бути небезпечним.

Міф. Якщо уламок ракети чи дрона схожий на брухт, він не є небезпечним.

Реальність. Частини ракет або дронів можуть містити вибухові або запальні елементи. Навіть якщо зовні здаються звичайним металом.

Міф. Якщо ракета або дрон уже впали й не вибухнули, значить вони безпечні.

Реальність. Усередині ракет і дронів, які впали без детонації, можуть залишатися бойові частини або елементи, здатні вибухнути в будь-який момент. Тому вони продовжують серйозно загрожувати життю.

Мої нотатки

Мої нотатки

ОНЛАЙН-КУРС

«Як навчати дітей мінної безпеки»

courses.bezpeka.info

Проходьте безоплатне навчання, щоб поширювати актуальні знання з мінної безпеки та проводити цікаві й ефективні заняття, які формують стійкі безпекові навички. Курс розроблений ГО «Культурна платформа Закарпаття» за підтримки ЮНІСЕФ та у співпраці з МОН, МВС і ДСНС.

ЄДИНА НАЦІОНАЛЬНА ВЕБПЛАТФОРМА

«101: Простір безпеки для дітей, батьків та освітян»

bezpeka.dsns.gov.ua

Шукайте перевірені матеріали, практичні поради й чіткі алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях на єдиній платформі МВС, ДСНС і ЮНІСЕФ. Матеріали розроблені спільно з профільними фахівцями, тому містять достовірну інформацію та практичні рекомендації.

НЕ ДЛЯ ПРОДАЖУ